

La Shoah

Théâtre et cinéma aux limites de la représentation

Alain Kleinberger, Philippe Mesnard (olv)

[De Holocaust: de grenzen van de beeldvorming in theater en film]

Ondanks de slechte naam waaraan zij zijn onderworpen, althans in Frankrijk sinds het beroemde artikel van Jacques Rivette over de tracking shot in *Kapo* (1961), ondanks herhaalde waarschuwingen van veel critici en intellectuelen sinds *Shoah* (1985), hebben de fictiefilms die het lot van de joden tijdens de Tweede Wereldoorlog, of die de uitroeiing ervan weergeven, zich vermenigvuldigd. De filmafdeling in Yad Vashem in Jeruzalem bedroeg meer dan 1 100 films, in alle genres, die werden geproduceerd tussen 1985 en 1995.

Indien een deel van deze producties onder de noemer van de documentaire valt, is een groot deel ervan voor televisie of bioscoop bestemd, en dit meestal met veel bijval. Zonder vooruit te lopen op de eventuele oprichting van een nieuw 'filmgenre' is de Holocaust zonder twijfel een echt verbeeldingsonderwerp. Meestal komen de films in golven uit de Verenigde Staten, maar eveneens uit het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Israël en Oost-Europa. Ook Frankrijk is hierin geen buitenbeentje.

Als het gaat om de rechtstreekse representatie van de vervolging en de moord op de joden tijdens de Tweede Wereldoorlog, wordt het onderwerp duidelijk omschreven, maar vaak wordt het strikte feitenkader overschreden in producties die specifiek betrekking hebben tot naziconcentratiekampen (en niet echt meer met de uitroeiing van de joden) of momenten die moeilijk te scheiden zijn van de genocide die de nazi's uitvoerden. Het is nog moeilijker op te sporen wanneer deze films de kwestie slechts aanraken of er naar alluderen. Een andere factor van misverstanden is, tot slot, de documentaires die sinds de jaren '90 gebruik maken van fictieve scènes en die er op wijzen hoe dun de grens is tussen het esthetische en het generische. Op representatievlak is het aandeel van het theater minder en minder van toepassing. Als er al een aantal scenario's voorkomen die hun oorsprong halen uit dramatische werken, kunnen we zien dat, in parallel met de bioscoop, het onderwerp op de scène besproken wordt.

De wording tot fictie van de Holocaust is een dubbel kritische vraag die thans aanwezig is, om niet te zeggen onvermijdelijk, in en voor onze cultuur. Dubbel kritisch, enerzijds, in termen van geweld en radicalisme die de verbeelding overschrijden, inclusief de verbeelding van het extreem geweld en, anderzijds, de controversiële geschiedenis die ze begeleiden en die er soms de ontvangst van bepaald.

Aan welke historische, memoriële, ethische en sociale eisen beantwoorden ficties handelend over de Holocaust ?